

CRUCEA DE LEMN - DE LA COPAC LA OBIECT DE CULT

Mariana OMENIUC*

Ionel MOCĂNIȚĂ**

Mariana CUZIC***

Abstract: *The cross is a well-known Christian symbol, under the sign of which people with faith in God lead their lives, looking at it with confidence, hope and love. The three cult objects - wooden crosses, universal models of the sacred Christian monuments, were made to confess faith, and through their artistic value, they represent unique and original pieces that are part of the riches and cultural heritage of the city of Tulcea. At the same time, the people involved in the good deed, through this work - written and factual, felt the need to beautify the objects produced by their masterful hands, in this case the wooden cross, considering them ancestral heritage to the young through continuity and evolution.*

Keywords: *tree, wood, cross, craftsman.*

Cuvinte-cheie: *copac, lemn, cruce, meșter.*

Introducere

Din cele mai vechi timpuri, copacul simbolizează viața, iar în multe religii primitive este *obiect de cult*. Lemnul are căldură (umană) și toleranță.

Motto (meșter popular maramureșean):

Iubesc lucrul cu lemnul, însă nu e ușor. Există o serie de secrete pe care nu le știe oricine. Lemnul face parte din ceva ce are viață. Mai mult, îl poți face să aibă viață și mort. Deci lemnul trăiește 900 de ani și viu, dar și mort. 500 de ani trăiește în pădure. Bătrânii îl tăiau la această vârstă, și apoi lemnul acela mai trăia 400 de ani făcut din el ceva.

Alexandru Perța-Cuza

Lemnul, în natură, este materia primă esențială, care l-a ajutat pe om din vremuri imemorabile să supraviețuiască, oferindu-i posibilitatea de a-și construi adăposturi, confecționa unelte și obiecte necesare.[2]

*restaurator expert metal-ceramică, Laboratorul de Restaurare-Conservare Patrimoniu Mobil și Imobil, ICEM Tulcea

**restaurator expert lemn, Laboratorul de Restaurare-Conservare Patrimoniu Mobil și Imobil, ICEM Tulcea

***muzeograf IA, Centrul Muzeal Ecoturistic „Delta Dunării”, ICEM Tulcea

Fig. 1. Afișul Sesiunii Naționale de Comunicări „Patrimoniul și educația în Muzeele de Artă din România”, ediția a V-a, 2021, la care s-a participat cu prezentarea „Crucea de lemn - de la copac la obiect de cult”.

Alt argument îl poate constitui faptul că lemnul a fost prelucrat artistic de om înaintea lutului, constituind astfel materialul asupra căruia s-au imprimat primele însemne decorative. Din motivul că lemnul nu rezistă la umezeală și arșiță, obiectele făcute din lemn au dispărut fără a lăsa urme și mărturii evidente despre istoria valorificării lui. Unele descoperiri arheologice atestă amprente ale obiectelor din lemn pe teritoriul din sud-estul Europei, lucrate cu circa șapte milenii în urmă. Au fost găsite rămășițe ale locuinței din lemn, forme de paturi, unelte pentru prelucrarea lemnului. Ovidiu amintește în scrierile lui despre diferite obiecte de lemn la geto-daci.

Prelucrarea lemnului a continuat să rămână o îndeletnicire de bază a bărbaților, pe parcursul tuturor timpurilor. Terminologia multor obiecte din lemn mărturisește convingător despre vechimea meseriei prelucrării lemnului. Înaintașii noștri erau preocupați și de valorificarea artistică a lemnului, fapt demonstrat de dezvoltarea ornamenticii populare, utilizarea continuă a motivelor geometrice (rombul, cercul, linii văluroase, frânte sau curbe). [5]

Material și metodă

Între arborii pe care tradiția românească i-a investit cu virtuți deosebite se numără și teiul. Numele teiului provine din latină, de la *tilia*, fiind astfel încă o amintire a Romei Antice, la fel ca și arțarul, fagul, frasinul, plopul, salcia, ulmul.

În Dobrogea de Nord se află cea mai mare și cea mai compactă pădure de tei (2.500 de hectare) care formează cea mai mare zonă meliferă din Europa, între localitățile Ciucurova și Luncavița. În afară de rădăcină, toate celelalte produse ale teiului (scoarța, frunzele, florile, fructele) se folosesc pentru necesitățile omului. [3, 4].

Lemnul teiului este folosit și astăzi la fabricarea de obiecte casnice și de cult. [1] Pentru obiectul de cult, respectiv crucea de lemn, folosită la realizarea a trei troițe din orașul Tulcea, s-a folosit lemn de tei. Meșterul sculptor-restaurator a preferat lemnul de tei, deoarece este moale, ușor de prelucrat, are mai puține noduri și nu se scorojește.

Domnul **Ionel Mocăniță**, meșter-sculptor, restaurator bunuri culturale din lemn, prin experiența acumulată de-a lungul timpului, poate face orice obiect din lemn și dispune de răbdare, deoarece aceste lucruri se fac încet, pentru a se bucura de fiecare etapă a procesului, mai ales când lucrează o **cruce**. El spune: „Atunci când am lemnul în mâini nu mă las până nu fac ceea ce am văzut în el, deoarece lemnul se dăruiește doar celui ce îi respectă esența (sufletul).”

Aici intervine și partea magică a lucrului: rugăciunea!

De altfel, sculptura în lemn nu se face în grabă, iar când desăvârșești o astfel de lucrare, ai o satisfacție și o bucurie aparte, că ai făcut obiectul așa cum ți l-ai imaginat sau schițat.

Instrumente și tehnologii de prelucrare a lemnului:

a. Instrumente și materiale pentru tâmplărie: teighea, topor, fierăstrău, compas, cioplitor, rindea, daltă, ciocan, bormașină, instrumente de măsurat, baiț, vopsea, lac, pensule;

b. Tehnologii de prelucrare: tăiere și așchiere, uscare și tratament, șlefuire, sculptare, finisare și decorarea basoreliefului cu foiță de aur prin tehnica auririi.

Rezultate

În anul 2012 se realizează prima **Cruce de lemn**. După pregătirea materialului de lucru (dulap de lemn de tei, uscat, cu grosime de 5 cm, lățime de 30 cm și înălțime de 2 m) și schițarea *modelului* viitoarei cruci, meșterul restaurator a trecut la etapa de sculptură manuală, prin care produsul finit a reprezentat crucea treflată ortodoxă principală, cu două cruci mici laterale. Din punct de vedere tehnic, artistul-restaurator a sculptat crucea în cea mai mare parte în „meplat” (basorelief) folosind motive ornamentale geometrice, prin crestarea de profil frânghie, rozetă pe motivul soarelui, care echilibrează și îi conferă unicitate și care compun podoaba semnificativă pentru acest obiect de cult. În centrul compoziției, a sculptat în basorelief, icoana Sf. M. Mc. Mina, acoperită cu foiță de aur. Pe spatele crucii mari este crestată o cruce mai mică și două rozete, iar la baza ei sunt inscripționate inițialele artistului și anul (M1 2012). Crucea este protejată de un *acoperiș* (două scânduri late, fixate în unghi, sus, „în vârful” crucii și pe capetele brațelor orizontale) cu șindrilă, în două ape (care să o protejeze împotriva apei pluviale), la fel cum este acoperită Biserica Sf. M. Mc. Mina, din apropiere. Pe crucea treflată ortodoxă principală, de jur împrejurul icoanei cu sfânt, este crestată următorul text: *Biserica Sfântul Mare Mucenic Mina*. Crucea este băițuită și dată cu lac pentru protecție mai mare. [Fig. 2]

Pentru tehnica auririi s-a folosit *foiță de aur*, pentru poleirea icoanelor, elementelor de decor și plăcuței inscripționate de pe crucea de lemn. După pregătirea materialelor de lucru (adezivul – mixtion pe bază de alcool, foița și pulberea de aur, pensule, cuțit), obiectului ce urmează a fi decorat prin metoda auririi, i s-a făcut un tratament de degresare cu o soluție alcoolică, peste care s-a pus un strat de preparație –

Fig. 2. 2012 - Prima Cruce de lemn, etape de lucru.

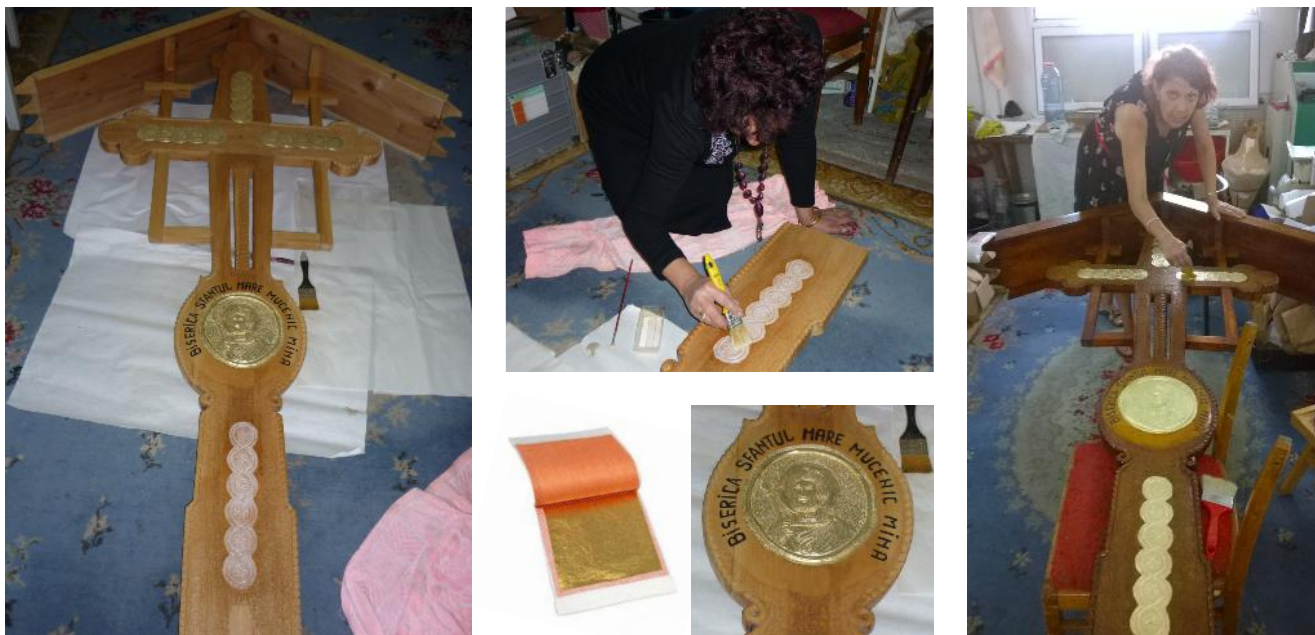

Fig. 3. Prima *Cruce de lemn*, etape de lucru prin tehnica auririi cu foiță de aur.

grund și un strat de șelac cu rol de saturație. Apoi s-a trecut la aplicarea *mixturei* cu rol de adeziv fluid, ca priză între suprafața decorată și foiță. În această etapă de lucru s-a ținut cont și de faptul că acest adeziv are o uscare care depinde de mai mulți factori externi precum temperatura, umiditatea, grosimea stratului aplicat. Apoi s-a trecut la aplicarea foiței de aur pe obiect. Foița mai întâi se așază pe o pensulă specială, lată și din păr natural, care permite electrizarea între cele două medii. Foița de aur s-a aplicat în straturi succesive până la obținerea consistenței dorite (zonele poleite capătă strălucirea dorită). Cu o pensulă s-au curățat părțile care nu au aderat și s-au șlefuit pentru obținerea acurateții modelului.

În această etapă există un risc și, din acest motiv, doar specialistul cu experiență lucrează corect. Etapa finală din această metodă a constat în aplicarea unui strat de baie pentru obținerea unei patine care să-i confere obiectului aparența de „vechime”, după care s-a aplicat un strat protector de lac incolor (*Incralac*). Pentru a proteja foița, deoarece există riscul să corodeze în timp, mai ales când obiectele de cult sunt ridicate în mediu exterior, s-a folosit o soluție formată din rășini naturale sau artificiale și un solvent. [Fig. 3]

În anul 2016 se sculptează a doua cruce de lemn, iar în 2018 cea de a treia cruce de lemn. Pentru ambele obiecte de cult s-a folosit dulap de lemn de tei, uscat, cu grosime de 10 cm, lățime de 10 cm și înălțime de 1,5 m, prelucrat prin incizie și crestare manuală, „meplat” (basorelief). În centrul compoziției, pe ambele cruci s-a sculptat scena Răstignirii Mântuitorului Nostru Iisus Hristos și s-au aplicat plăcuțe de lemn, cu inscripția **INRI** (Iisus Nazarineanul, Regele Iudeilor). De asemenea, s-au aplicat diferite tratamente pentru a mări rezistența lemnului la funghi, insecte și la intemperii, și produse speciale de finisare (băiț, lac protector) care oferă rezistență mărită la biodegradare.

Fig. 4. 2016 - A doua *Cruce de lemn*.

Fig. 5. 2018 - A treia *Cruce de lemn*.

Ambele cruci sunt protejate de un acoperiș (două scânduri late fixate în unghi, sus „în vârful” crucii și pe capetele brațului orizontal) cu șindrilă, în două ape (care să o protejeze împotriva apei pluviale), iar la a treia cruce de lemn s-a aplicat și foiță de aur. [Fig. 4-6]

Toate aceste etape de lucru au dus la finalizarea celor **trei cruci de lemn**, ce au fost montate în locuri diferite din orașul Tulcea.

Troițele sunt mostre de spiritualitate românească, care au primit darul de *exponate ale artei țărănești* păstrate cu *sfințenie* și transmise vieții urbane contemporane, cu tot cu rol, acela de a veghea asupra localității și a oamenilor pe drumul de regăsire a solidarității comunitare.

Fig. 6. Etape de lucru în atelier.

Concluzii

Crucea este un binecunoscut simbol creștin, sub semnul căruia oamenii cu credință în Dumnezeu își duc viața, privind la ea cu încredere, speranță și dragoste.

Cele trei obiecte de cult, cruci de lemn, modele universale al monumentelor creștine sacre, au fost realizate pentru mărturisirea credinței, iar prin valoarea artistică, ele reprezintă piese unice și originale ce fac parte din bogățiile și patrimoniul cultural al orașului Tulcea.

Totodată, oamenii implicați în fapta bună, prin această lucrare scrisă și faptică, au simțit nevoia să înfrumusețeze obiectele produse de măiestrele lor mâini, în cazul de față Crucea de lemn, considerându-le moștenire strămoșească către cei tineri, prin continuitate și evoluție.

Pentru lucrul acestor obiecte de cult, maeștrii restauratori, Mocăniță Ionel și Mariana Omeniuc au dispus de o așezare sufletească aparte, exprimată prin valoarea abilităților artistice și talent, cedând câte o bucățica din suflet, în fiecare lucrare ce te invită să deschizi o ușă către un alt spațiu.

Patrimoniul multiethnic tulcean, în care este cuprinsă credința, tradițiile folclorice și mitologice din viața urbană, reprezintă o moștenire peste ani. Trebuie să recunoaștem că putem păstra și transmite sub diferite forme acest patrimoniu, fie că vorbim de etnografie, arheologie sau arte plastice și decorative, chiar dacă tehnologia smart reprezintă viitorul.

În orașul nostru sunt recunoscute creațiile populare, iar prin obiectele de cult din lemn, se face cunoscut un alt meșteșug, crucerit, și creația din lemn autentică, tradițională de câteva sute de ani, chiar dacă se practică tot mai rar și sunt tot mai puțini meșteri ai lemnului.

Înrădăcinați și întăriți prin credință, viața noastră capătă lumină și bogăție sufletească!

Bibliografie

1. Butură, Valer, *Enciclopedie de etnobotanică românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 232-233.
2. Mocanu, Șt., Răducanu, D., *Plantele medicinale – tezaur natural în terapeutică*, Editura Militară, București, 1986.
3. Olos, Mihai, *Cultura și civilizația lemnului; civilizația și sălbăticia pietrei*, în *Almanahul Pădurii*, București, 1985, p. 164-271.
4. Andrei Prohin, *Teiul, lemn al icoanelor*, în *Revista de știință și cultură*, Nr. 11-12, anul XX, 2010.
5. *Prelucrarea artistică a lemnului* – Artizane Lemn, <https://artizanelemn.ro/prelucrarea-artistica-a-lemnului>